

Poznavanje proljetnica iz neposrednog okoliša djece predškolske dobi

Vidaković, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Education / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:179988>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-29**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

UČITELJSKI FAKULTET U OSIJEKU

IVANA VIDA KOVIĆ

POZNAVANJE PROLJETNICA IZ NEPOSREDNOG OKOLIŠA DJECE

PREDŠKOLSKE DOBI

DIPLOMSKI RAD

OSIJEK, 2014.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

UČITELJSKI FAKULTET U OSIJEKU

**POZNAVANJE PROLJETNICA IZ NEPOSREDNOG OKOLIŠA DJECE
PREDŠKOLSKE DOBI**

DIPLOMSKI RAD

Kolegij: Ekologija za održivi razvoj

Mentor: izv. prof. dr. sc. Irella Bogut

Sumentor: doc. dr.sc. Zvonimir Užarević

Studentica: Ivana Vidaković

Matični broj: 2617

OSIJEK, 2014

Zahvala

Zahvaljujem mentorici izv. prof. dr. sc. Irelli Bogut i sumentoru doc. dr. sc. Zvonimiru Užareviću na suradnji i pomoći pri izradi ovoga diplomskoga rada. Posebno zahvaljujem svojoj obitelji koja mi je pružila veliku podršku i potporu tijekom svih godina studija.

SADRŽAJ

1. Uvod	5
1.1. Prirodoslovne kompetencije djeteta srednje predškolske dobi	7
1.2. Ekološki odgoj i dijete	7
1.3. Primjeri iz prakse	8
2. Proljetnice	11
2.1. Izgled proljetnica	12
2.2. Značaj proljetnica	14
2.3. Proljetnice iz neposrednog okruženja	15
3. Cilj istraživanja	20
4. Područje istraživanja	21
5. Ispitanici i metode	22
6. Radionica	23
7. Zaključak	27
Literatura	
Sažetak	
Summary	

1. UVOD

Svrha ovog diplomskog rada je istražiti koliko su djeca srednje predškolske dobi upoznata s vrstama proljetnica. Htjela sam temu koja je prilagođena djeci „podići“ na jedan veći nivo odnosno ukazati na važnost o buđenju ekološke svijesti i očuvanju prirode.

Karakteristika današnjeg doba je postojanje različitih ekoloških problema. Različite opasnosti ugrožavaju cijeli svijet, te se ne može poreći činjenica da su dirnuta osnovna pitanja suvremene civilizacije uopće i sudbina ljudske vrste. Zbog aktualnosti problema čovjekove životne okoline razumljivo je da u cijelom svijetu raste zabrinutost. Znanstvenici govore da svijet nikada nije bio toliko zainteresiran za rješavanje ekoloških problema, kao što je danas. Priroda problema čuvanja, zaštite i unapređivanja čovjekove životne okoline u svakom slučaju nalaže da se oni proučavaju i rješavaju u cjelini, jer su slični problemi u mnogim zemljama. (Uzelac, 1990)

Definicija riječi ekologija ima mnogo, jedna od njih je i: „*Ekologija (grč. „oikos“, dom, kuća, nastamba, obitavalište, stanište ili domaćinstvo i „logos“ znanje, govor ili smisao) jest znanost o domaćinstvu prirode, o ovisnosti živih bića i njihove životne sredine.*“ (Glavač, 2001., str 15)

Srž problema zaštite i unapređivanja životne okoline je u tome što se vjerovalo da je priroda neiscrpna, neuništiva i bezgranična. Osim toga, vjerovalo se da je čovjekova veličina u tome da pobjeđuje prirodu, a ako nastanu problemi, onda ih bez posljedica može riješiti znanost i tehnologija. Postavlja se pitanje na koji način postupiti, odnosno što je potrebno poduzeti? Prije svega, nužno je istaknuti da je pravilno ponašanje prema životnoj okolini nemoguće bez odgovarajućeg informiranja, put kojim se to može efikasno postići ide preko sistema odgoja i obrazovanja, ali i preko drugih organiziranih aktivnosti koje su u tijesnoj vezi s društvenom sredinom i nizom faktora u njoj.

S obzirom na to da bi ekološki odgoj trebao biti osnova suvremenog razvoja svake zemlje, bez obzira na njeno društveno – političko uređenje, razumljive su težnje mnogih da tim odgojem budu obuhvaćeni ljudi svih generacija. Posebno se pri tome misli na masovni obuhvat mlade generacije, jer bez nje nije moguć neki veliki zaokret. To je glavni razlog za to da se ukaže na potrebu odgoja i obrazovanja za zaštitu i

unapređivanje životne okoline od najranije dobi i potrebu za kontinuitetom takvih nastojanja, čija je svrha da se u mladih generacija razvija odgovarajuća ekološka svijest koja će u svakom slučaju biti viša od ekološke svijesti starijih generacija. (Uzelac, 1990)

1.1. Prirodoslovne kompetencije djeteta srednje predškolske dobi

U četvrtu godinu dijete ulazi uravnoteženo i prilično sigurno u sebe i svoju okolinu. U tome mu znatno pomaže već vrlo dobro razvijen govor i interes za jezik i komunikaciju. Više voli govoriti nego slušati.

Četverogodišnje dijete prolazi kroz prilično burnu razvojnu fazu. Ono nerijetko prelazi dopuštene granice u mnogim područjima ponašanja. Na primjer, udara rukama i nogama, baca kamenje, razbija, bježi, bezrazložno se smije, ima ispade bijesa. Na zahtjeve odraslih često reagira prkosno i drsko. Govor četverogodišnjaka ponekad šokira zbog prostota, brojalica i izmišljanje pjesmica s prostim riječima koje su pravi užitak za dijete te dobi i ono ih namjerno uz smijeh rabi.

U svojim maštanjima dijete često prelazi granice. Pojavljuju se izmišljeni prijatelji, izmišljaju se nevjerojatne priče, dijete često istinski vjeruje u ono što je njegova mašta stvorila. (Starc i sur., 2004)

1.2. Ekološki odgoj i dijete

Ekološki odgoj zahtjeva potrebu kontinuiteta, koja se zadovoljava sve čvršćom suradnjom u okruženju u kojem se nalaze djeca. Skladan odnos djeteta i prirode, ljubav prema cvijetu, plodu, kukcu, zruci, moru, koje dijete osjeća, pokretač je stvaranja pozitivnog eko – djelovanja. Učeći dijete promatrati, doživljavati i otkrivati tajne prirode svim osjetilima, priroda mu postaje prijatelj, dijete osjeća da ga sunce grije i voli, da se s njime igra... (Željeznjak, 1996)

Temeljna zamisao ekološkog odgoja u današnjem je vremenu usmjerena na širenje svijesti i spoznaja o trenutačnom stanju okoliša na Zemlji, kao i poduzimanje konkretnih mjera za njegovu zaštitu. U tom procesu potrebno je udruženo djelovanje obitelji, vrtića, škole, uže i šire zajednice, države i čitavog planeta. Samo ujedinjujući svoja djelovanja možemo stvoriti zdrav okoliš. (Sočo, 1996)

Odgoj i obrazovanje je najpogodniji put za razvoj ekološke osjetljivosti djece. To je zbog toga što odgoj i obrazovanje u svakoj prilici potiče dječju aktivnost, samostalnost, suradnju i slobodu u iznošenju osobnih ekoloških viđenja i uvjerenja, te omogućava susret s različitim ekološkim ponašanjem i mišljenjem, odnosno razvija ekološku kritičnost i stvaralaštvo. (Uzelac i Starčević, 1999)

Isti autori ističu i da se o ekološkim aktivnostima i usmjerenosti djece i mladih na ekološke aktivnosti često prosuđuje na osnovi prigodnih pojavljivanja, kao što su npr. obilježavanja nekih datuma (Dan zaštite voda, Dan planeta Zemlje). Posljedica toga je iskrivljena slika o stupnju razvoja ekološke osjetljivosti djece i njihovu ekološkom ponašanju. Točno je da su oblici prigodnih ekoloških ponašanja u tijesnoj vezi sa sustavom ekoloških aktivnosti, ali to može i zavarati. Njihov je odnos daleko složeniji nego što je to moguće ustanoviti vanjskim zapažanjima, pa nije uputno na osnovi povremenih ekoloških aktivnosti suditi o razvijenosti ekološke osjetljivosti djece.

1.3. Primjeri iz prakse

Dječji vrtić „Mak“ izabrao je ekološku dimenziju odgoja i obrazovanja kao jednu od bitnih karakteristika suvremene humanističko - razvojne koncepcije predškolskoga odgoja. Razvoj ekološke osjetljivosti i komunikacije djece i odraslih složen je proces kao dio cjeloživotnoga učenja, a takvo učenje počinje u vrtiću. Autorice ističu da su u vrtiću počele naglašenije ostvarivati zadaće ekološkoga odgoja i podizati ekološku kulturu na višu razinu kvalitete. Odgoj i obrazovanje za okoliš utkale su u sve segmente odgojno – obrazovnog rada u svakodnevnom životu djece i svih djelatnika vrtića. (Batinić i Farkaš, 2009)

Autorice navode i da im je želja bila da još više pridonesu važnosti zaštite okoliša upravo uvažavajući ovaj program koji posebnu pozornost posvećuje pitanjima zbrinjavanja otpada, racionalnoga korištenja energije i vode i uređivanje vrtićkoga okoliša. Cilj provedenih projekata bio je osvijestiti pojedinca koji će se zalagati za rješavanje aktualnih problema okoliša. Problemi koje djeca rješavaju ne čine se tako veliki i značajni, no znanja, stavovi i vještine koja djeca takvim radom usvajaju imaju veliki značaj za njihov razvoj i pripremu za budući život.

Djeca uče da svaki čovjek ima pravo na zdrav okoliš i život u takvom okruženju, da imaju i osobnu odgovornost prema sebi, drugima i materijalnim dobrima, da je život pun problema te da se oni u određenoj mjeri mogu riješiti. Jer svatko može učiniti nešto sam, ali u suradnji s drugima može učiniti mnogo više, sukobi su dio životne svakodnevice, ali postoje načini da se ti sukobi i konflikti riješe nenasilnim putem i da završe tako da obje strane dobiju: čovjek je dio prirode, a ne njezin gospodar, sve i svi na svijetu su jednako važni, vrijedni i međusobno povezani. Takvim radom djeca vježbaju različite vještine: nenasilno rješavanje sukoba, davanje ideja, pravedno donošenje odluka, rješavanje problema i odgovorno ponašanje. (Dobrinić i Šebelj, 2004)

Zaštita okoliša sve više postaje izazov suvremenome društvu, pa tako i odgoju i obrazovanju. Ona postaje važno područje odgoja i obrazovanja uopće, a posebice odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi. Odlike humanističkog pristupa predškolskom odgoju i obrazovanju omogućile su vrtiću „Mak“, njegovim odgojiteljima i stručnom timu razvijanje vlastitih posebnosti u stvaranju i realizaciji programa odgoja i obrazovanja za okoliš. Cilj ekološkog odgoja i obrazovanja je pridonijeti razvoju pojedinca koji je svjestan ovisnosti čovjeka o okolišu i okoliša o čovjeku, te razvoju populacije koja brine o okolišu i ne zanemaruje njegove probleme, koja ima stavove i znanja, vještinu i motivaciju za individualno i zajedničko djelovanje u rješavanju i prevenciji problema. Ostvarivanje naznačenoga cilja pretpostavlja započinjanje ekološkoga odgoja i obrazovanja u najranijoj dobi uz cjeloživotno trajanje. (Farkaš, 2004)

U dobi od treće do sedme godine moguće je potencirati emocionalni odnos između djeteta i prirode, a kroz odgojni proces omogućiti djetetu izravan dodir s prirodom kako bi se razvilo njegovo doživljavanje i razumijevanje. Uspješnost odgoja i obrazovanja za okoliš pretpostavlja usklađenost što većeg broja čimbenika koji omogućuju:

- opredjeljenje cijeloga vrtića za odgoj i obrazovanje za okoliš
- uključivanje i angažiranje sve djece prema njihovim psihofizičkim mogućnostima
- uključivanje djece u proces odlučivanja i rješavanja problema, uz mogućnost izbora
- uključivanje roditelja i ostvarivanje suradnje s lokalnom zajednicom.

Eko sredina suvremenog predškolskog djeteta je roditeljski dom, dječji vrtić, lokalna zajednica i njegovo šire sociokulturno okruženje. Roditeljski dom i dječji vrtić temeljni su namjerni i odgovorni čimbenici u djetetovu rastu i razvoju na putu sazrijevanja i oblikovanja osobnosti budućeg čovjeka. (Farkaš, 2004)

2. PROLJETNICE

Proljeće predstavlja početak nove vegetacijske sezone, prestanak zimskog mirovanja i buđenje prirode. Prve biljke koje cvjetaju nakon zime su proljetnice, koje svojom ljepotom navješćuju svu raskoš koju će priroda pokazati u sljedećim mjesecima. Proljeće kalendarski počinje tek krajem ožujka, odnosno na proljetnu ravnodnevnicu. Međutim, prvi cvjetovi pojavljuju se puno ranije, ponekad već u siječnju, tek naviještajući dolazak proljeća. Zbog toga se ove biljke, što je možda i točnije, još nazivaju i vjesnicima proljeća. Stari botaničari su ih pak nazivali prethodnicama proljeća, za razliku od „pravih“ proljetnica.

Proljetnice ne predstavljaju samo lijepo cvijeće već su i simbol proljeća, buđenja i novog života. One su utkane u naše običaje i kulturu, možda čak i više od drugih biljaka. Svoju su upotrebu pronašle u mnogim čovjekovim djelatnostima, pa se tako koriste u medicinske svrhe, u kulinarstvu, proizvodnji parfema, cvjećarstvu, hortikulturi...

Proljetnice ne predstavljaju skupinu međusobno srodnih biljaka. Sve one zajedno, naime, taksonomski ne pripadaju određenoj skupini (nekom određenom rodu ili porodici). Međutim, kako im i samo ime kaže, zajednička je značajka proljetnica da cvjetaju u proljeće odnosno na samom početku vegetacijske sezone, prije drugih biljaka. Osim toga, za proljetnice je karakteristična i privlačnost njihovih cvjetova koji su često živih boja. (Boršić i Vukelić, 2011)

U proljeće djecu privlači buđenje prirode i pojava prvih proljetnica. Prvim proljetnim cvijećem ukrašavaju se prostorije u kojima djeca borave. (Halačev, 1978)

2.1. Izgled proljetnica

Gotovo su sve proljetnice trajnice odnosno višegodišnje biljke. Većinom su zeljaste biljke (visibaba, đurđica, kockavica, kukurijeci, ljubice itd.), ali neke su drvenaste i razvijaju se u obliku grmića (likovci). Podzemni organi proljetnica nepovoljno razdoblje (zimu) preživljavaju pod zemljom, u obliku lukovica, gomolja, podanaka. Njihov nadzemni dio svake zime odumire, a u proljeće izrasta novi. U podzemnim organima skladište se tvari skupljene tijekom prošle vegetacijske sezone. Te uskladištene tvari omogućuju proljetnicama klijanje, cvatnju i nastanak ploda rano u proljeće, u kratkom razdoblju.

Ovisno o tome pripadaju li skupini dvosupnica ili skupini jednosupnica, građa i izgled lista proljetnica se razlikuju. Dvosupnice tako imaju mrežasto raspoređene žile na listu, a listovi mogu biti cjeloviti (kod običnog jaglaca, ljubica, malog zimzelena, kopitnjaka itd.) ili na različite načine razdijeljeni (npr. trodijelni kod bijele šumarice ili od devet odsječaka kod crno crvenog kukurijeka). Jednosupnice, s druge strane, imaju paralelne žile lista pa su njihovi listovi izduljeni, najčešće linealni (kod visibabe, proljetnog drijemovca, kockavice itd.), ali ponekad i eliptični (kod pasjeg zuba i đurđice).

Proljetnice su poznate po svojim lijepim cvjetovima. Njihove žive boje, privlačni oblici i primamljujući miris imaju ulogu privlačenja oprašivača. Naravno, i ovdje ima izuzetaka, kao npr. cvjetovi kopitnjaka koji su neugledni i sakriveni među listovima. Neke proljetnice, poput običnog likovca, listove razvijaju nakon cvatnje.

Plod i sjemenke proljetnica, kao i kod drugih biljaka, nastaje iz plodnice. Međutim, u gradnji ploda mogu sudjelovati i drugi dijelovi cvijeta, pa čak i cvata. Postoje različite podjele i tipovi plodova. Biljke istog roda imaju isti tip ploda, koji ponekad dijeli i čitava biljna porodica. U porodici žabnjaka (Ranunculaceae) npr. šumarice (rod *Anemone*) i žabnjaci (rod *Ranunculus*) za plodove imaju jednosjemene oraščice, a kukurijeci (rod *Helleborus*) višesjemene mjehure. U porodici ljiljana (Liliaceae) najčešći je tip ploda tobolac koji nalazimo kod dvolisnog procjepka, kockavice i pasjega zuba, dok npr. đurđica za plod ima crvenu bobu. Plodovi i sjemenke u njima

rasprostranjuju se na različite načine. Primjerice, sjemenke pasjeg zuba, šupaljki i dvolisnog procjepka imaju male, hranjive privjeske kojima privlače mrave koji ih odnose u mravinjak. Takav način rasprostranjivanja zovemo mirmekohorijom. S druge strane, plodovi velike sase (*Pulsatilla grandis* Wender) imaju dug, dlakavi nastavak koji olakšava rasprostiranje vjetrom (anemohorija). Nastanak ploda odnosno plodonošenje kod proljetnica odvija se relativno brzo kako bi se iskoristila svjetlost prije nego što ih nadraste okolno više bilje odnosno prije nego što prolista drveće. (Boršić i Vukelić, 2011)

Najpoznatije proljetnice poput visibaba, jaglaca, šumarica i drijemovaca nastanjuju svijetle, kontinentalne listopadne šume, te se proljetnice najčešće povezuju upravo s ovim tipom staništa. No proljetnice nalazimo na velikom broju različitih tipova staništa. Tako npr. zlatice i proljetne drijemovce možemo vidjeti u nizinskim, poplavnim šumama hrasta lužnjaka ili u šikarama i sjenovitim vlažnim mjestima uz bare, potoke ili rijeke. Većina proljetnica, osim onih najpoznatijih, raste u brdskim šumama hrasta kitnjaka, graba i bukve, pa sve do pretplaninskih bukovih šuma i miješanih šuma bukve i jele, te klekovine bora. Šumarica je tipična proljetnica šuma i zajedno s grabom izgrađuje i posebnu šumsku zajednicu. Velecvjetni kukurijek indikator je dolomitne podloge i tipični je element ilirskih bukovih šuma, ali i brdskih bukovih šuma te mješovitih šuma bukve i jele. Mnoge vrste proljetnica osim u šumama rastu i na različitim tipovima travnjaka: tako npr. kockavicu nalazimo na vlažnim travnjacima kontinentalnog dijela Hrvatske, žabnjake nalazimo na nizinskim i/ili planinskim pašnjacima, livadama košanicama, vlažnim travnjacima itd. U primorju proljetnice nalazimo u primorskim termofilnim šumama i šikarama hrasta medunca i bjelograba, ali i na kamenjarskim travnjacima, pašnjacima, bušicama, kultiviranim površinama i u pukotinama stijena (npr. vrtna šumarica i sunovrati). Mnoge proljetnice se koriste u hortikulturi, pa ih osim u prirodnim staništima možemo naći po parkovima, dvorištima i vrtovima kuća jer se sade kao ukrasne biljke. (Boršić i Vukelić, 2011)

2.2. Značaj proljetnica

Proljetnice imaju važnu ulogu u ekološkim sustavima. Naime, u rano proljeće dok druge biljke još ne cvjetaju, proljetnice predstavljaju važan izvor nektara i peluda kukcima, koji ih radi toga posjećuju i tako oprašuju. Osim toga, sjemenke mnogih proljetnica na sebi imaju elaiosome. To su hranjive strukture bogate lipidima i proteinima koje služe za privlačenje mrava. Mravi, naime, takve sjemenke odnose u svoje mravinjake i elaiosomima hrane ličinke, te na taj način pomažu biljci pri rasprostranjivanju. S prvim danima proljeća na tržnicama se često mogu pronaći i kupiti buketići visibaba, jaglaca, proljetnih drijemovaca i ljubica. Te se proljetnice najčešće sakupljaju za prodaju, ali koliko god lijepo izgledali ili mirisali, ti će buketići u vazi trajati samo nekoliko dana, odnosno brzo će uvenuti. U prirodi bi, međutim, te biljke trajale puno dulje. Nakon cvatnje i uspješnog oprašivanja i oplodnje stvorile bi plodove sa sjemenkama iz kojih bi iduće godine izrasle nove biljke. U cvjećarstvu se osim privlačnih cvjetova koriste i drugi dijelovi proljetnica. Tako se npr. pri izradi buketa i dugo nakon proljeća koriste zanimljivi listovi biskupske kapice. Zbog svoje rane cvatnje i privlačnih cvjetova proljetnice se često upotrebljavaju i u hortikulturi. Tako se po vrtovima često mogu pronaći visibaba, jaglac, proljetni drijemovac, đurđica... U tzv. Divljim vrtovima često se sade bijela šumarica, đurđica, mali zimzelen ili šumski cecelj budući da se te vrste mogu pojavljivati u velikim populacijama koje prekrivaju tlo. Brojne proljetnice uzgojene su i kao različiti kultivari, s višestrukim ocvijećem, drugačijih boja ili veličine cvijeta...

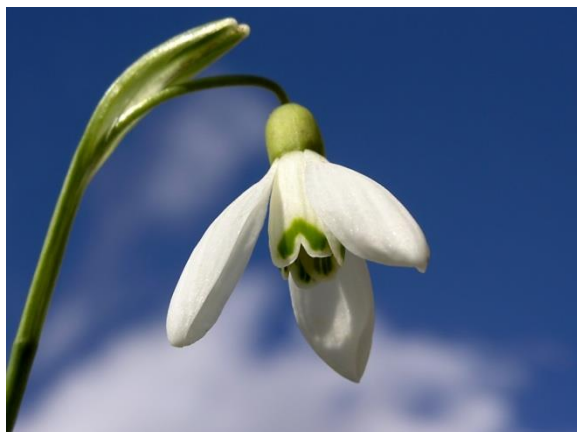
Proljetnice su zbog svojih mirisnih cvjetova svoju upotrebu pronašle i u parfumerijskoj industriji. Tako se npr. đurđice i mirisne ljubice odavna koriste u proizvodnji parfema. Brojne biljke iz prirode koriste se (ili su se koristile) u pučkoj medicini kako bi se olakšale pojedine tegobe ili izliječile različite bolesti. Tako se i mnoge proljetnice smatraju ljekovitima (bilo opravdano, bilo neopravdano). Međutim, čak i one proljetnice koje su ljekovite, u većim količinama mogu biti otrovne, pa s njihovom upotrebom treba biti jako oprezan.

Neke se proljetnice koriste i u homeopatiji (npr. pjegavi plućnjak, bijela šumarica, vrtna šumarica, mirisna ljubica), a iz mnogih su izolirane tvari koje imaju dokazano ljekovita svojstva pa se koriste i u službenoj medicini. Isto tako, mnoge tvari izolirane iz proljetnica (npr. proljetni drijemovac ili visibaba) još uvijek se istražuju pa se mogu očekivati nove primjene tih tvari, kao i novi lijekovi. Neke su proljetnice jestive pa se koriste i u kulinarstvu. Upotrebljavaju se za ukrašavanje i aromatiziranje različitih jela, kao dodaci salatama i umacima, te u proizvodnji bezalkoholnih pića i vina. Primjeri su mirisna bročika, mirisna ljubica, pjegavi plućnjak i šumski cecelj. (Boršić i Vukelić, 2011)

2.3. Proljetnice iz neposrednog okoliša

Visibaba (*Galanthusnivalis* L.) je jedna od najpoznatijih proljetnica i simbola proljeća. Masovno se bere iako je puno ljepša u prirodi nego u buketicima. Budući da je zakonom zaštićena, potrebno je imati dopuštenje za njenu prodaju.

Često cvjeta još dok snijeg nije okopnio. Lukovica je visoka oko 1,6 cm i široka oko 1,5 cm. Listovi su u vrijeme cvjetanja dugački 8 – 9 cm te široki 0,4 – 0,7 cm. Cvjetovi slabo mirišu. Plod je tobolac, u stadiju zrenja žutozelen, mesnat, otvara se s tri šava. Raste na svježim, rastresitim, hranjivim, blago do umjereno kiselim, humoznim, ilovastim zemljištima. (Šilić, 1983.)

Slika 1. Visibaba

(Preuzeto s interneta, 23.5.2014.)

Ljubičica (Violaceae) ima tamnozeleno, poleglo, kratko - dlakavo izdanke. Listovi su okruglasto bubrežasti do široko jajasti, sa srcastom osnovom. Cvjetovi su dugački, ljubičasti, rijetko bijeli, lijepo mirišu. Čašični listići su jajasti, 4 – 5 mm dugi, dok su krunični listići duži, najčešće tamno ljubičasti, samo u osnovi bijeli. (Šilić, 1983)

Rod *Viola* ima tri skupine biljaka korisnih za uzgoj u vrtu. Najveće su maćuhice, najmanje ljubičice, a negdje između su ljubice. (Bird, 2012)

Slika 2. Ljubičica

(Preuzeto s interneta, 23.5.2014.)

Jaglac (Primulaceae) pripada najranijim proljetnicama, cvjeta u prve predproljetne dane, odmah nakon otapanja snijega. Donja strana listova, rubovi lista, cvjetne peteljke i bridovi čašice imaju dugačke stršeće dlačice. Listovi su naborani, rubovi svinuti, u doba cvjetanja dugački su 3 – 6 cm, kasnije veći. Osim tipične svijetložute boje krunice, postoje oblici sa različito obojenim laticama, od purpurno bijele do purpurne, crvene i ljubičaste boje. Raste u svijetlim listopadnim šumama i šikarama, rubovima šuma, šumskim čistinama, voćnjacima i drugim sličnim staništima, na svježim, rastresitim, hranjivim, neutralnim do umjereno – kiselim humoznim, pjeskovitim ili kamenitim zemljištima. (Šilić, 1983)

Slika 3. Jaglac

(Preuzeto s interneta, 23.5.2014.)

Narcis (Amaryllidaceae) ima lukovicu loptastog do jajastog oblika dugu 5 – 6 cm i široku 1,5 – 2,5 cm, sa tamnim, suhim omotačem. Stabljika je visoka 20 – 50 cm, spljoštena i sa dva istaknuta uzdužna rebra. Listovi linearni, na vrhu plavičasti ili zeleni, kraći od stabljike. Cvjetovi pojedinačni, bijeli ili žučkastobijeli. Plod je čahura sa mnogo sjemena. (Mišić i Lakušić, 1990)

Slika 4. Narcis

(Preuzeto s interneta, 23.5.2014.)

Zumbul (*Hyacinthus orientalis*) spada među lukovičaste biljke. Iz središta uspravnih zelenih listova raste grozdasti cvjetni klas ugodnog, jakog mirisa, može biti raznih boja. (Geza, 2004)

Porijeklo zumbula je južno-zapadna Azija a dolazi u Europu već u 16 stoljeću. Postoje dvije vrste zumbula: rimski zumbul (*Hyacinthus orientalis albulus*) koje ima rjeđe cvjetove i ima intenzivniji miris a može biti u bijeloj, ružičastoj i plavo-ljubičastoj boji. Holandski zumbul (*Hyacinthus orientalis*) koji ima gušće zbijene cvjetove ima slabiji miris te može biti u bijeloj, krem, roza, crvenoj, te ljubičastoj boji.

Slika 5. Zumbul

(Preuzeto s interneta, 23.5.2014.)

Vrba iva (*Salix caprea*) je bjelogorična vrsta drveća iz porodice vrba (lat. Salicaceae). Jedna je od vjesnika proljeća. U narodu se rese zovu „cice mace“. Kora debla je zelenkasta i dugo vremena glatka. Pupovi su debeli i sjajno smeđi. Izbojci su debeli, u početku sivo dlakavi. Lišće je široko jajoliko ili eliptično, 6-10 cm dugo i 3-6 cm široko, odozdo bjelkasto-pustenasto, s šest do deset postranih žila. Vrh lista često je spiralno usukan. Palistići su bubrežasti i nazubljeni, kraći od peteljke. Cvate prije listanja. Rese su debele i do 4 cm dugačke. Cvjetni priperci su raznobojni, crnkasta vrha.

Slika 6. Vrba iva

(Preuzeto s interneta, 23.5.2014.)

3. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja je ispitati poznavanje proljetnica iz neposredne okoline djece srednje predškolske dobi.

Istraživanje sam ostvarila radionicom provedenom tijekom tri dana kroz koju sam različitim aktivnostima nastojala približiti djeci pojam proljetnica.

4. PODRUČJE ISTRAŽIVANJA

Radionicu sam provela u dječjem vrtiću: „Zvončić“ u Čepinu. Vrtić ima pet stalnih odgojnih skupina te povremeno predškolsku skupinu. Ukupan broj djece je devedeset i pet, odgojiteljica ima deset, od ostalog osoblja tu su jedna čistačica, jedna domaćica te jedna domaćica/čistačica. Vrtić je otvoren od šest do šesnaest i trideset sati. Postoje skupine sa vjerskim odgojem te skupine sa pojačanim engleskim za koje dolazi vanjski suradnik.

Slika 7. Dječji vrtić „Zvončić“

(Fotografija iz osobnog arhiva, slikano 23.6.2014.)

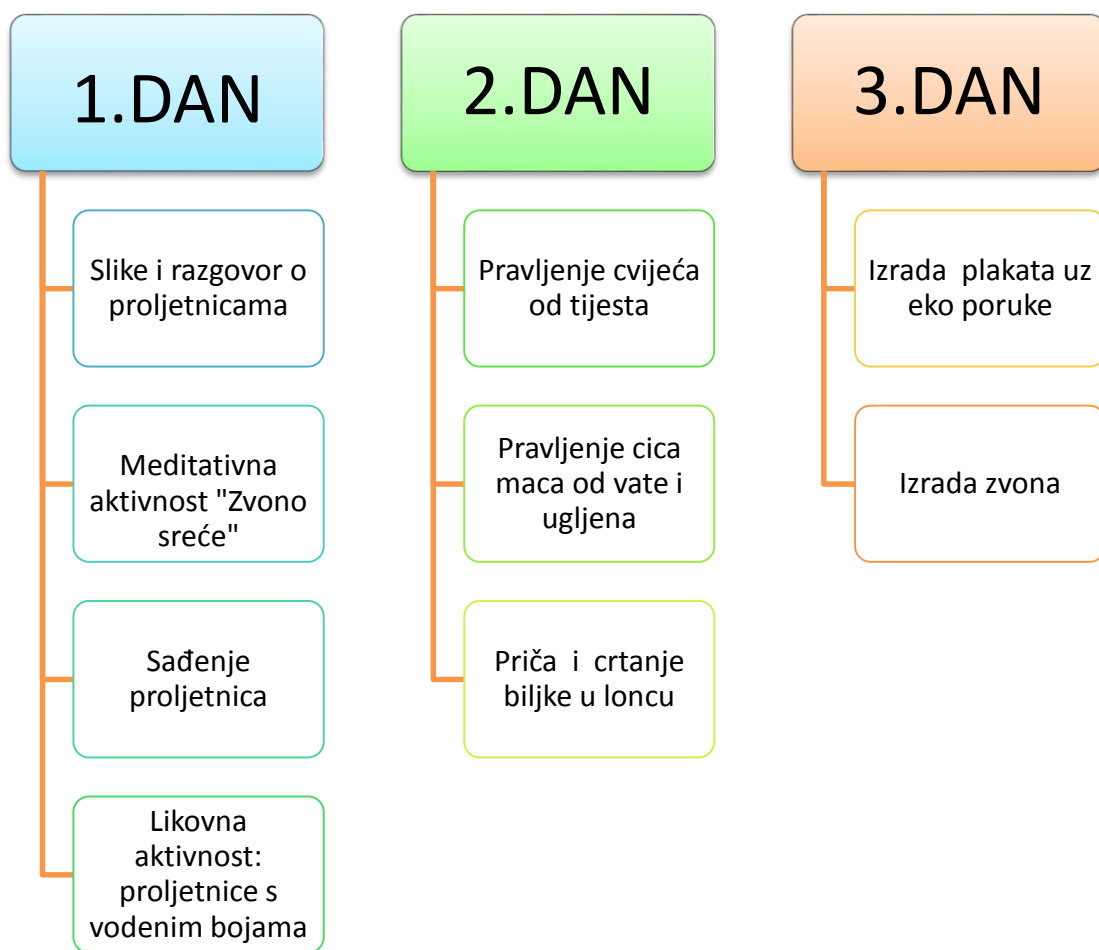
5. ISPITANICI I METODE

U radionici su sudjelovala djeca srednje predškolske dobi iz vrtića: „Zvončić“ u Čepinu. Bilo je dvadesetero djece, dvanaest djevojčica i osam dječaka.

Radionicu sam provela tijekom tri dana boravka u vrtiću. Kroz raznolike aktivnosti, prilagođene dječjoj dobi, sam upoznala djecu sa proljetnicama iz neposrednog okruženja.

6. RADIONICA

Radionica je trajala tri dana, sudjelovalo je dvadesetero djece (dvanaest djevojčica i osam dječaka). Na početku radionice od djece srednje skupine u kojoj sam bila samo su tri djevojčice znale imenovati proljetnice, no po završetku radionice sva su djeca znala nazive proljetnica, većina njih je znala i dijelove cvijeta te čemu služe. Aktivnosti koje sam provela grafički sam prikazala radi preglednosti:

Slika 8. Aktivnosti

Tijekom prvog dana sobu dnevnog boravka sam ukasila slikama proljetnica: visibaba, jaglac, cica-maca, ljubičica, jaglac te smo uredili kutić prirode.

Slika 9. Kutić prirode

(Fotografija iz osobnog arhiva, slikano 3.3.2014.)

Nakon razgovora o proljetnicama (Kako izgledaju? Koje su boje? Kako se zovu? Po čemu su slične a, po čemu različite? Od čega se cvijet sastoji? Čemu služi korijen?) provela sam meditativnu aktivnost „Zvono sreće“. (Priča uz interakciju s djecom, potom je uslijedio razgovor o priči, buđenju prirode, novom godišnjem dobu, prvim cvjetićima, te imenovanje i opisivanje cvijeća). Nakon toga slijedi radno – praktična aktivnost sađenje lukovica u posude koje smo napunili zemljom (razgovarali smo o položaju lukovice, opisu lukovice – korijen, stabljika koja se nadzire) te likovna aktivnost vjesnici proljeća – uz tehniku akvarela.

Slika 10. Sađenje lukovica

(Fotografija iz osobnog arhiva, slikano 3.3.2014.)

Drugoga dana djeca su izrađivala vjesnike proljeća od tijesta (za provođenje aktivnosti potrebno je: brašno, tempera, podlošci za cvijeće, voda), zatim slikanje cica mace od ugljena i vate, a potom je slijedila likovna aktivnost biljka u loncu – crtanje drvenim bojama na zadanu priču.

Slika 11. Slikanje cica mace

(Fotografija iz osobnog arhiva, slikano 4.3.2014.)

Treći dan djeca su izrađivala plakat uz eko poruke (razgovarali smo o tome smije li se cvijeće brati? Što je potrebno cvijeću za rast? Kako se trebamo brinuti o cvijeću?...). Nakon toga djeca su pravila zvončice od plastičnih boca (povezano sa meditativnom aktivnosti Zvono sreće i „zvončićem“ visibabe).

Slika 12. Izrada plakata uz eko poruke

(Fotografija iz osobnog arhiva, slikano 5.3.2014.)

7. ZAKLJUČAK

Odabirom teme „Poznavanje proljetnica iz neposrednog okoliša djece predškolske dobi“, cilj mi je bio istražiti koliko su djeca iz srednje skupine, odnosno četverogodišnjaci upoznati s proljetnicama, znaju li ih imenovati? Što znaju o cvijeću? Mogu li se brinuti o njemu?

U svom diplomskom radu, kroz razne autore, istaknula sam važnost potrebe da se upravo od vrtića, od najmlađe djece usađuje ljubav i briga za okoliš, za prirodu koja nas okružuje. Smatram da ponekad podcjenjujemo djecu i njihove mogućnosti, što naravno nije dobro. Pozitivan primjer iz prakse nam je dječji vrtić Mak iz Osijeka koji je zalaganjem i trudom svojih odgojiteljica dobio predznak eko – vrtić. Znači već tako „mala“ djeca mogu biti svjesna važnosti očuvanja prirode i okoliša.

Na početku radionice od djece srednje skupine u kojoj sam bila samo su tri djevojčice znale imenovati proljetnice, no po završetku radionice sva su djeca znala nazive proljetnica, većina njih je znala i dijelove cvijeta te čemu služe.

Važno je samo da odgojitelji rano započnu s ekološkim temama te ih kontinuirano obrađuju kako bi djeca dobila cjelovitu sliku, ali i kasnije, kada odrastu vodila računa o ekologiji, ekološkim problemima, očuvanju prirode i slično.

LITERATURA

1. Batinić, V., Farkaš, Lj., Sedam koraka eko vrtića „Mak“ do zelene zastave, zbornik radova *Dječji vrtić – mjesto učenja djece i odraslih*. (211 -216). Osijek: 4. stručni i znanstveni skup, 2009
2. Bird, R., 200 najljepših trajnica. Zagreb: Profil, 2012.
3. Geza, P., *Kućne biljke*. Zagreb: Rast, 2004.
4. Glavač, V., *Znanstvene osnove ekologije, zaštita prirode i okoliša*, ekološki leksikon. Zagreb: Barbat, Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja RH, 2001.
5. Mišić, Lj., Lakušić, R., *Livadske biljke*. Beograd: Svjetlost, 1990.
6. Petrović Sočo, B., Integrativni pristup ekološkom odgoju u dječjem vrtiću, zbornik radova *Očuvajmo zemlju zajedno*. Čakovec: Dječji centar, 1996.
7. Roller – Halačev, M., *Upoznavanje predškolske djece s okolinom*. Zagreb: Školska knjiga, 1978.
8. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca B., Letica M. *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga, 2004.
9. Šilić, Č., *Šumske zeljaste biljke*. Sarajevo: Svjetlost, 1983.
10. Uzelac, V., *Osnove ekološkog odgoja*. Zagreb: Školske novine, 1990.
11. Uzelac, V., Starčević, I., *Djeca i okoliš*. Rijeka: Adamić, 1999.
12. Željeznjak, Lj., Uvodna riječ, zbornik radova *Očuvajmo zemlju zajedno*. Čakovec: Dječji centar, 1996.

MREŽNA LITERATURA

1. Boršić, I., Posavec – Vukelić, V. *Proljetnice u Hrvatskoj*. Zagreb, 2011.
http://www.dzpz.hr/dokumenti_upload/20120131/dzpz201201311325180.pdf,
2.3.2014.
2. http://www.cvijet.info/lukovicasto_cvijece/zumbul___lat_hyacinthus/16.aspx,
26.5.2014.

POPIS IZVORA SLIKA

1. Slika 1. Visibaba preuzeto sa: www.krugovi.hr, 23.5.2014
2. Slika 2. Ljubičica preuzeto sa: www.pijanitvor.com, 23.5.2014
3. Slika 3. Jaglac preuzeto sa: www.hr-galerija.com, 23.5.2014
4. Slika 4. Narcis preuzeto sa: members.chello.nl, 23.5.2014
5. Slika 5. Zumbul preuzeto sa: www.pticica.com, 23.5.2014
6. Slika 6. Vrba iva preuzeto sa: www.naturephoto-cz.com, 23.5.2014

SAŽETAK

Temeljna zamisao ekološkog odgoja u današnjem je vremenu usmjerena na širenje svijesti i spoznaja o trenutačnom stanju okoliša na Zemlji, kao i poduzimanje konkretnih mjera za njegovu zaštitu. U tom procesu potrebno je udruženo djelovanje obitelji, vrtića, škole, uže i šire zajednice, države i čitavog planeta. Samo ujedinjujući svoja djelovanja možemo stvoriti zdrav okoliš.

Djeca uče da svaki čovjek ima pravo na zdrav okoliš i život u takvom okruženju, da imaju i osobnu odgovornost prema sebi, drugima i materijalnim dobrima, da je život pun problema te da se oni u određenoj mjeri mogu riješiti. Jer svatko može učiniti nešto sam, ali u suradnji s drugima može učiniti mnogo više, sukobi su dio životne svakodnevice, ali postoje načini da se ti sukobi i konflikti riješe nenasilnim putem i da završe tako da obje strane dobiju: čovjek je dio prirode, a ne njezin gospodar, sve i svi na svijetu su jednako važni, vrijedni i međusobno povezani.

Tema mog diplomskog rada je Poznavanje proljetnica iz neposrednog okoliša djece predškolske dobi, kroz njega sam nastojala istaknuti važnost potrebe da se upravo od vrtića, od najmlađe djece usađuje ljubav i briga za okoliš, za prirodu koja nas okružuje. Proljetnice ne predstavljaju samo lijepo cvijeće već su i simbol proljeća, buđenja i novog života. One su utkane u naše običaje i kulturu, možda čak i više od drugih biljaka. Svoju su upotrebu pronašle u mnogim čovjekovim djelatnostima, pa se tako koriste u medicinske svrhe, u kulinarstvu, proizvodnji parfema, cvjećarstvu, hortikulturi...

Ključne riječi: ekološki odgoj, proljetnice, dijete, briga za okoliš

SUMMARY

Basic idea of ecological education today is concentrated on dissemination of awareness and cognitions about current condition of environment on Earth, as well as taking specific measures for its protection. During that process, affiliated actions of family, pre-school, school, closer and wider community, state and the entire planet are necessary. Only by allying our actions we can create a healthy environment.

Children learn that every human is entitled to a healthy environment and to life in that kind of environment, that they have personal responsibility for themselves, others and tangible goods, that life is full of problems that can be solved in some way. Everybody can do something by himself, but in a cooperation with others a lot more can be done. Conflicts are a part of everyday life, but there are ways to settle them in a nonviolent way, so that every side can get what is needed: human is a part of nature, not her master, everybody and everything are equally important, valuable and interconnected.

The subject of my thesis is „Knowing the spring flowers in the direct environment of pre-school children“, and through it I tried to point out the necessity of implanting love and care for the environment and nature from a very young age, particularly from the pre-school age. Spring flowers represent not only beautiful flowers, but they are also a symbol of spring, of awakening and of a new life. They are woven into our customs and culture, maybe even more than any other plant. They found use in many human activities: in medicine, in culinary, in perfume manufacturing, floriculture, horticulture, etc.

Key words: ecological education, spring flowers, child, care for the environment